

VÆREN

ET FILOSOFISK ANLIGGENDE?

A curious thing about the ontological problem is its simplicity. It can be put in three Anglo-Saxon monosyllables: «What is there?» It can be answered, moreover, in a word – «Everything» – and everyone will accept the answer as true.

Dette skrev Quine. Men har filosofien noe den skulle ha sagt utover dette?

Ontologi er den filosofiske undersøkelsen av det å være, det å eksistere, eller det å finnes – eventuelt av det *som* er/eksisterer/finnes, med henblikk på nettopp dette saksforhold (*at* det er, etc.).

At temaet er så totalt generelt er noe som, alt ettersom hvilken filosof du spør, enten gjør det helt uegnet – eller ekstremt relevant. Det første svaret er typisk for den analytiske tradisjonen. En tendens som stammer fra den logiske positivismen, er en deflasjonistisk holdning til ontologi som prosjekt. Å si noe om hva som finnes, var ifølge positivistene en oppgave fullstendig delegert til vitenskapen. Filosofien skulle holde seg til analytisk oppklaring av de begreper vitenskapen gjorde bruk av. Det tradisjonelle skillet mellom *de re* / *de dicto* skulle filosofene altså plassere seg godt og definitivt til høyre for. Å si noe om være som sådan, kunne de gjøre i en noe større grad, men det begrenset seg til å fastlegge regler for den logiske eksistenskvantor, for derigjennom å formalisere begrepet om eksistens slik at det ikke lenger kunne skape logiske motsetninger. Å oppklare begrepet «være» noe særlig utover dette, kunne ikke regnes for noe annet enn uttrykk for non-kognitive livsholdninger gjennom pseudo-setninger.

Siden har det vært en betydelig, dog langt fra total, genopplivning av ontologi i analytisk drakt. Etter Kripke, eksempelvis, har flere filosofer begynt å snakke om essenser, *a posteriori* nødvendigheter (der det aktuelle saksforhold avdekkes empirisk og deretter erklæres nødvendig

etter metafysisk refleksjon), og ikke minst mulige verdener (med varierende grad av tilskrevet virkelighetsstatus, fra fullblods realisme til mer moderate former). Det bærer et preg av filosofisk frihetsrus, etter å ha blitt løslatt fra begrepenes fengsel. Hvorvidt dette virkelig har skjedd, om filosofene virkelig er ute i friheten, eller bare gjør seg innbilninger innenfra fangenskapet, er det ikke enighet om.

Analytiske filosofer migrerer altså langsomt til den andre siden. Den kontinentale tradisjonen har derimot allerede vært der lenge. Mye av æren (eller skylden, igjen: alt etter hvem du spør) for dette kan vel tilskrives Heidegger og hans gjenopptakelse av *værensspørsmålet*. Både hans tidlige fundamentalontologi og hans senere tenkning har bidratt vesentlig til tematiseringen av være i denne tradisjonen. I utgangspunktet er kontinentalfilosofer altså enige i at ekstremt generelt er lik ekstremt relevant, men samtidig innskrenkes hos mange temaet til å sirkulere rundt den spesifikt menneskelige eksistens eller være.

Her i Fs har vi med dette nummeret tatt parti med de kontinentale, samt ontologiske konvertitter blant de analytiske, idet vi dedikerer det til spørsmål om være som sådan, om hvilke grunnleggende ting som finnes, og om enkelte fenomeners måte å være på.

William Ekås Sæter undersøker i «Exploring the Entities of Music» om en fysisk eller idealistisk beskrivelse av musikkens grunnleggende bestanddeler er i stand til å redegjøre for den rollen musikk spiller i livene våre. Via en parallell til bevissthetsfilosofi stiller han spørsmålet om ordforrådet vi har tilgjengelig for en musikkontologi er holdbart.

I «Hva er kjønn?» av Hege Johnsen Dypedokk presenteres teoretikere som på ulike måter har beskrevet hvordan kjønn *produseres*. I forlengelsen av de Beauvoirs berømte påstand om at man ikke «er» kvinne, blir det her under-

søkt hvordan kjønn «er» i det hele tatt.

Eirik Ørevik Aadland undersøker spørsmålet om hva (et) ord er i «Repetition and Difference», med utgangspunkt i et forslag om at *intensjon* er avgjørende for enhver ytring av ethvert ord, og dermed er det som gjør at et ord er det ordet.

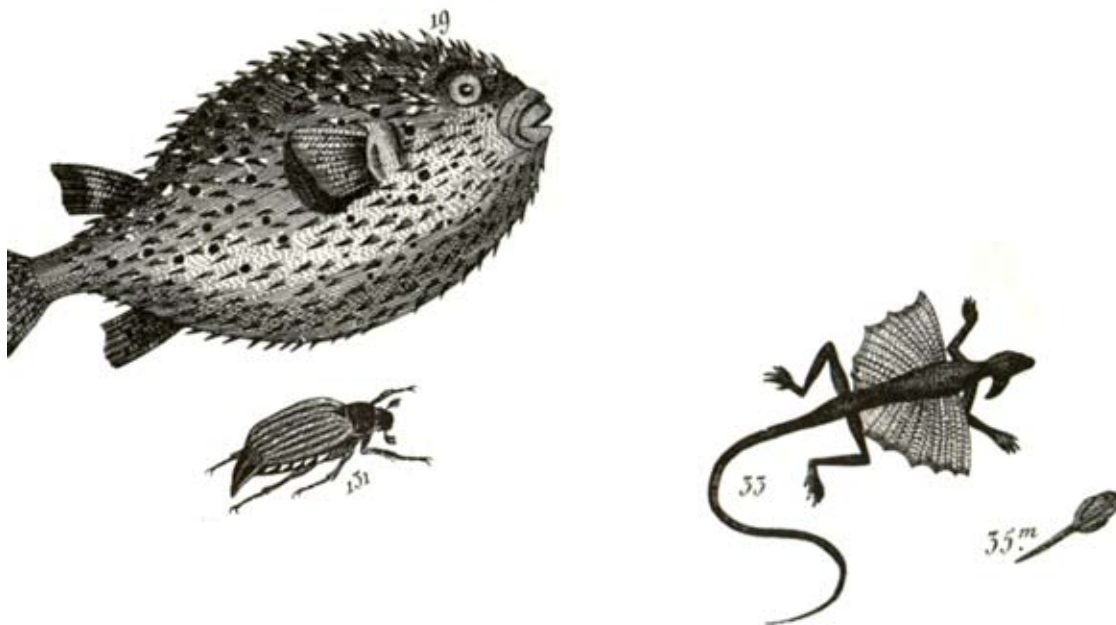
Et mer klassisk ontologisk foretak er å finne i Hedda Hassel Mørchs «Verden som sjeler i et komputasjonelt system», hvor hun tilbyr et forsvar for Leibniz' storslagne *monadologiske* ontologi. Hun drar inn både moderne fysikk og komputasjonell teori, og viser hvordan Leibniz' tanker kanskje har stått seg bedre mot tidens tæring enn mange synes å tro.

Eirik Sjøvik har oversatt «Die Kehre» av Martin Heidegger, og skrevet en kort introduksjon til teksten. Her dreier det seg om *vendingen i vøren* og hvordan denne kan skje, samt hvilken rolle mennesket spiller i den.

Tekstene spenner altså fra det mer hverdagslige og partikulære, til det kosmiske og overveldende – i tråd med temaets generalitet. Hvilket nivå av beskrivelse er det våre forfattere egentlig forholder seg på? Er deres påstander *de re*, om tingene selv, slik de er – eller *de dicto*, kun utledninger av våre begreper om dem? Her er ikke det siste ordet sagt, på en lang stund.

I mellomtiden ønsker vi god lesning.

Eirik Ørevik Aadland &
Hedda Hassel Mørch,
redaktører

ILLUSTRASJON: KAJA VAN DOMBURG